eduskunnan sivistysvaliokunta
Marja Lahtinen

Helsingin kaupungin kaupunginkanslian tiedonhallintayksikön lausunto eduskunnan sivistysvaliolautakunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle arkistointilaiksi ja laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muuttamisesta

HEL 2025-018223 T 03 00 00

Lausunto

Eduskunnan sivistysvaliolautakunta on pyytänyt Helsingin kaupungilta kirjallista asiantuntijalausuntoa asiasta HE 169/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle arkistointilaiksi ja laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muuttamisesta.

Yleiset huomiot lakiesityksestä

Lakiehdotuksessa on huomioitu osittain Helsingin kaupungin ja muiden lausunnonantajien kommentit edellisestä lakiehdotuksesta. Asiantuntijalausunnon valmisteluaika oli niin lyhyt, että kaikkia lakiehdotuksen vaikutuksia ei ole voitu kattavasti arvioida. Tehdyt muutokset verrattuna edelliseen lakiehdotukseen selkeyttävät sääntelyä muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta.

Arkistointilaki

1 luku. Yleiset säännökset

Arkistointilakiehdotuksen 1 §:ssä säädetään lain soveltamisalasta, jossa laki on rajattu koskemaan viranomaisen kulttuuriperintöön koskevia asiakirjoja. Aiemmin lausuttavana olleessa ehdotuksessa 1 § määritte-

li lain tarkoitusta. Nyt lain tarkoitus ja toimenpiteiden merkitys ilmenee enemmän arkistoinnin käsitteen määrittelyn kautta. Ehdotamme 1 § sanajärjestyksen muuttamista seuraavasti: kulttuuriperintöön kuuluvien viranomaisten asiakirjojen ja tietoaineistojen arkistoinnista säätäminen.

Pidämme hyvänä, että lakiehdotukseen on lisätty oma pykälänsä arkistoinnista (2 §) ja selkeytetty sen suhdetta muuhun lainsäädäntöön. Pykälästä ei käy ilmi arkistoinnin merkitys tutkimuksellisesti arvokkaiden tietoaineistojen säilymiselle ja saatavuuden varmistamiselle. Säännöskohtaisissa perusteluissa tutkimukselliset tarpeet ilmenevät paremmin. Lakiehdotuksessa perusteluissa arkistointi kytketään “turvalliseen tuleville sukupolville säilyttämiseen”. Tämä ehdotus korostaa arkistointia koskevan lainsäädännön pitkää aikajännettä ja on linjassa kulttuuriperintöön liittyvän muun lainsäädännön kanssa.

Lakiehdotuksen 2 § “tuleville sukupolville säilyttäminen” sekä 9 § “tuleville sukupolville säilyttämiseen liittyvät riskit” eivät ole ymmärrettäviä ilmaisuja arkistoinnin yhteydessä. Arkisto kytkeytyy vahvasti viranomaisen hallintotoimeen eikä rekisteröidyillä ole mahdollista vaikuttaa arkistoitaviin henkilötietoihinsa. Arkistointiin ei liity samanlaista kokoelmapoliittista aineistonhallintaa kuin esimerkiksi museoilla. Jättämällä pois viittaukset tuleviin sukupolviin määritelmästä tulee helpommin ymmärrettävä. Esimerkiksi 11 §:n 1 mom. tukee arkistoinnin määrittelyä ja sen tavoitteita paremmin. Perusteluiden 3 luvussa kuvatuissa tavoitteissa kiteytetään arkistoinnin perimmäinen tarkoitus, eli asiakirjallisen kulttuuriperinnön turvallinen säilyttäminen sekä arkistoitujen asiakirjojen saatavuuden edistäminen.

Määritelmien kytkeminen julkisuuslakiin ja tiedonhallintalakiin vähentää lainsäädännöllistä epäselvyyttä arkistoinnin kohteesta ja perustelut selventävät kokonaisuutta. Viranomaisen asiakirjan määritelmän lisääminen 3 §:ään on selkeyttänyt lain luettavuutta maaliskuun 2025 lausuntokierroksen luonnokseen verrattuna. Yksityisen arkistoaineiston määritelmä ei muuta vallitsevaa oikeustilaa, mutta on kokonaisuuden ymmärrettävyyden kannalta hyvä lisäys.

Viranomaisten määritelmä (4 §) on olennainen arkistoinnin toteuttamisen kannalta. Lakiehdotuksessa on täsmennetty tietyiltä laissa säädettyjen oikeuksien ja tehtävien osalta sitä, milloin ne kuuluvat tiedonhallintalaissa tarkoitetulle tiedonhallintayksikölle. Tämä täsmennys tukee

arkistoinnin toteuttamista kunnissa, sillä kunnassa tiedonhallintayksikössä toimii useita viranomaisia.

Kansallinen arkistotietovaranto on lisätty lakiehdotuksessa omaksi pykäläkseen. Toteamme, että määritelmä on tarpeellinen ja selkeä, mutta se voisi sisältyä osaksi 3 §:n määritelmiä.

2 luku. Viranomaisten asiakirjojen ja tietoaineistojen arkistointi

Lakiehdotuksen arkistoinnin käsite sekä arkistoinnin suunnittelua koskeva pykälä selkeyttävät sitä, mitä arkistoinnilla tarkoitetaan. Samalla se poistaa arkistolain ja tiedonhallintalain välillä tällä hetkellä olevan käsitteellisen ristiriidan ”arkistoon siirtämisestä".

Lakiesityksen 7 §:ssä on epäloogisuutta momenttien järjestyksessä. Toisessa momentissa kuvataan, miten viranomaisen on suunniteltava asiakirjojensa ja tietoaineistojensa arkistointi ja ensimmäisessä momentissa taas sitä, mitä viranomaisen tulee osana arkistoinnin suunnittelua huolehtia. Ehdotamme, että kyseiset momentit sijoitettaisiin toisinpäin.

Lakiehdotuksen 8 § ”tulee erityisesti ottaa huomioon” jättää tilaa muillekin kuin laissa säädetyille kriteereille. Tämä antaa joustoa arvonmääritykseen, mutta heikentää kriteerien läpinäkyvyyttä. Pidämme hyvänä, että tutkimuksen tarpeet korostuvat arvonmäärityksen lähtökohtana.

Pidämme tärkeänä, että arkistointipäätökset ja yleiset arkistointipäätökset koskevat arkistoitavia asiakirjoja ja tietoaineistoja, eivät tietojärjestelmiä, joissa kyseisiä tietoja käsitellään. On hyvä, että Kansallisarkisto voi päättää arkistoinnista yleisellä arkistointipäätöksellä.

Yleinen arkistointipäätös ja sen vireillepano edellyttää edelleen täsmentämistä kuntien kannalta. Kaikista kuntien lakisääteisistä tehtävistä tulee laatia yleinen arkistointipäätös. Kunnallisia viranomaisia edustaa laajasti Kuntaliitto? Yleisen arkistointipäätöksen 10 § 3 mom. osalta ehdotamme täsmennettäväksi mitä tarkoittaa ”Kansallisarkiston on varmistettava---”. Tulisi tarkentaa, että Kansallisarkistolla on velvollisuus hoitaa asiaan liittyvä lausuntomenettely.

Arkistoinnin kokonaisuuden kannalta pidämme hyvänä, että 11 § ja 12 § määritellyt viranomaisen vastuut ovat kunnassa tiedonhallintayksikkötasoisia.

11 § 2 mom. kohdistuu vastuuna kuntaan tiedonhallintayksikkönä. Tiedonhallintayksiköitä tukisi, jos suojatoimista säädettäisiin yhteisesti. Tietosuoja-asetuksen 35 artiklan 10 kohdan mukaan lainsäätäjä voi tehdä tietosuojaa koskevan vaikutustenarvioinnin osana lainsäädäntötoimea, mikä auttaa määrittämään soveltuvat suojatoimenpiteet.

14 § koskee kuntaa tiedonhallintayksikkönä ja olisi mahdollistava pykälä. Jotta kuntasektori pystyy huomioimaan Kansallisarkiston sähköisen arkistoinnin palvelun mahdollisuudet, tulee investointisuunnitelmia laatiessa olla varmuus siitä, että siirto Kansallisarkiston sähköisen arkistoinnin palveluun on mahdollista. Käytännössä tämä tarkoittaa, että viranomaisen (kunta tiedonhallintayksikkönä) tulee voida sopia siirron toteuttamisesta ja ajankohdasta lakiehdotuksen 14 § 2 mom. mukaisesti hyvin ennakoivasti.

Kansallisarkiston oikeus saada arkistokopio tietoaineistosta on uusi velvoite (tai sopimuspohjainen mahdollisuus ottaa vastaan). Arkistoitavan tietoaineiston kattavuuden vuoksi olisi hyvä, että kuntien tiedonhallintayksikköinä tuottamat arkistokopiot arkistotietovarantoon muodostettaisiin yhteneväisin perustein.

Kansallista arkistotietovarantoa koskevissa yksityiskohtaisissa perusteluissa avataan rekisterinpitäjyyden määräytymistä arkistotietovarantoon siirrettävien asiakirjojen ja tietoaineistojen osalta, mutta 15 § mukaisen arkistokopion osalta rekisterinpitäjyys jää epäselväksi. Lakiesityksen 19 §:ssä todetaan kansallisen arkistotietovarannon rekisterinpitäjäksi Kansallisarkisto, mutta koskeeko tämä myös arkistokopioita? Jos arkistokopioiden rekisterinpitäjä on Kansallisarkisto ja samansisältöisen alkuperäisen käyttötarkoitukseen säilytettävän tietoaineiston rekisterinpitäjä on viranomainen, mahdollistaa tämä kaksi erilaista tulkintaa henkilötietoaineiston käsittelyyn.

3 luku. Yksityiset arkistoaineistot (perusteluissa: Yksityisten asiakirjojen arkistointi)

Perustelutekstit selventävät pykäliä hyvin, Helsingin kaupungilla tiedonhallintayksikkönä ei ole huomautettavaa lukuun.

4 luku. Kansallista arkistotietovarantoa koskevat säännökset

Lakiesityksen 18 §:n 1. momentin mukaan Kansallisarkisto voi periä arkistotietovarantoon sisältyvän sähköisen julkisen asiakirjan sähköisestä antamisesta maksuja julkisuuslain 34 §:n 1 momentista poiketen. Perustelutekstissä viitataan siihen, että tietojen antaminen sähköpostilla aiheuttaa kustannuksia (s.73). Hyvin todennäköistä on, että tietojen antaminen sähköpostitse tulee vanhentumaan tiedon toimitustapana.

Perustuslakiin kuuluu jokaisen oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta. Tietojen antamisesta perittävät maksut eivät saisi asettaa kansalaisia eriarvoiseen asemaan. Sähköisessä muodossa olevat julkiset tiedot on voinut aiemmin saada keskitetystä kansallisesta tietovarannosta tai muulta tiedot siirtävältä viranomaiselta maksutta. Kansalliseen arkistotietovarantoon siirtämisen myötä tiedon antamisen sähköisesti sähköisessä muodossa olevista tietoaineistoista muuttuisi maksulliseksi. Perustelu ei ota huomioon muita arkistoalan toimijoita, jotka vastaavissa tapauksissa joutuisivat antamaan tiedot maksutta omista arkisto- tai säilytysjärjestelmistään.

19 §:ssä mainitaan, että Kansallisarkisto voi ylläpitää tietoturvallista käyttöympäristöä tai hyödyntää toisen viranomaisen tietoturvallista käyttöympäristöä. Laki ei suoranaisesti velvoita Kansallisarkistoa tekemään näin ja toteuttamaan tiedonhallintalain 4 luvussa esitettyjä vaatimuksia tietoturvallisuudesta. Maaliskuussa 2025 lausuntokierroksella olleessa ehdotuksessa sanamuoto oli ”Kansallisarkisto ylläpitää…” Perusteluissa käyttöympäristön ominaisuuksiin viitataan konditionaalein. Tämä jättää avoimeksi Kansallisarkiston tosiasialliset velvoitteet.

20 § otsikko on muutettu katseluyhteyden avaamiseksi muulle kuin viranomaiselle. Kuitenkin pykälän 3 mom. viitataan siihen, että katseluyhteyden avaamisesta viranomaiselle säädetään tiedonhallintalaissa. Vaikka kyseessä on informatiivinen viittaussäännös, on se sisällöltään ristiriidassa pykälän otsikon kanssa.

5 luku. Erinäiset säännökset

Kansallisarkiston arviointi 22 § kohdistuu viranomaiseen. Kuntien osalta osa lainsäädännön velvoitteista on tiedonhallintayksiköllä, jolloin ar-

viointi kuntien osalta voisi olla perusteltua tehdä tiedonhallintayksikkötasoisena.

25 § selkeyttää sitä, miten aiemmat määräykset ja päätökset jäävät voimaan. Informatiivisuuden vuoksi viittaus voisi olla myös arkistolaitoksen antamiin päätöksiin, sillä vanhemmissa päätöksissä päättäjänä mainitaan arkistolaitos. Laissa kansallisarkistosta (509/2025) määritellään muussa lainsäädännössä oleva viittaus arkistolaitokseen katsottavaksi viittaukseksi Kansallisarkistoon, mutta ei toiseen suuntaan.

Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muuttamisesta

Tiedonhallintamallissa käytettävän käsitteistön yhdenmukaistaminen ehdotettavan arkistointilain kanssa selkeyttää sääntelyä. ”Arkistoon siirtäminen” on ollut hankalasti ymmärrettävä erityisesti voimassa olevan arkistolain kannalta.

Muutosvaikutusten arviointi ehdotetaan laajennettavaksi myös arkistointiin. Pidämme tätä hyvänä lisäyksenä. Kansallisarkisto toivottavasti kiinnittää huomiota muutosvaikutusten arviointiin antaessaan arkistointipäätöksiä tai yleisiä arkistointipäätöksiä.

Tiedonhallintalain 21 §:n uudistus niin, että säilytysaikojen määrittely kytketään viranomaistoiminnaksi, on hyvä. Tämä varmistaa, että viranomainen itse harkitsee laissa lueteltuja huomioitavia kohtia. Se on selkeämpi kuin aiempi “säilytysaikojen määrittämisen vastuista säädetään erikseen”.

Säilytysaikojen määrittelyn kannalta tiedonhallintalain 21 § on erittäin tarpeellinen tuki tiedonhallintayksiköille. Pykälä lisää läpinäkyvyyttä säilytysaikojen määrittelyyn ja tukee viranomaisen harkintaa. Viipymätön tietoturvallinen tuhoaminen on syytä pitää lainsäädännössä.

Lisätiedot

Sari Sohlberg, tiedonhallintapäällikkö
sari.sohlberg@hel.fi

Ville Kontinen, johtava asiantuntija
ville.kontinen@hel.fi

Elena Waltari, johtava asiantuntija
elena.waltari@hel.fi

Sari Sohlberg
tiedonhallintapäällikkö

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu.